

पशुधन आधार सेवा अंमलबजावणी संबंधी सामाजिक व्यवस्थापन विषयक मार्गदर्शक सूचना

१. प्रकल्प अंमलबजावणी व सामाजिक समायोजन:

महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषी विकास प्रकल्पांतर्गत प्रकल्प अंमलबजावणी कक्ष, पशुसंवर्धन यांच्या वतीने निवडक जिल्ह्यांमध्ये हाती घ्यावयाच्या उपक्रमांमध्ये संबंधित क्षेत्रातील महिला, आदिवासी, अनुसूचित जाती-जमाती व अन्य दुर्बल घटकांचा समावेश व्हावा या दृष्टीने विशेष दक्षता घेणे आवश्यक आहे.

प्रकल्पांतर्गत हाती घेतलेल्या एकात्मिक पर्यावरण विषयक व सामाजिक मुल्यांकन अभ्यास अहवाल (IESA) यामध्ये पर्यावरण व सामाजिक व्यवस्थापन आराखडा दिलेला असून उपप्रकल्प कार्यक्षेत्रातील अन्य समाज घटकांचे बरोबरीने वर उल्लेख केलेल्या घटकांचा समावेश पशुसंवर्धन विषयक सेवा- सुविधांमध्ये होणे आवश्यक आहे. तसेच या समाज घटकांचा समावेश प्रकल्पाच्या सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत म्हणजेच प्रकल्प पूर्वतयारी, प्रकल्प अंमलबजावणी व प्रकल्प कार्यान्वयन या सर्व टप्प्यांमध्ये होण्याबाबतची दक्षता घेऊन तसा अहवाल वेळोवेळी सादर करावा.

पर्यावरण व सामाजिक व्यवस्थापनविषयक अधिक माहितीसाठी अधिकाऱ्यांनी प्रकल्प अंमलबजावणी पुस्तिका (PIP) व त्याची परिशिष्टे, एकात्मिक पर्यावरण विषयक व सामाजिक मुल्यांकन अभ्यास अहवाल (IESA), लोकांसाठी प्रकल्प कार्यवाही 1 मार्गदर्शक पुस्तिकांचा वापर करावा.

प्रकल्पाशी संबंधित महत्वपूर्ण माहिती <http://macp.gov.in> या संकेतस्थळावर उपलब्ध केली आहे.

२. सामाजिक समायोजन विषयक बाबी:

पर्यावरण व सामाजिक मुल्यांकन अहवालातील प्रकल्प अंमलबजावणीमध्ये सामाजिक समायोजनविषयक महत्वपूर्ण उपाययोजना सुचविल्या असून त्या खालीलप्रमाणे.

- § प्रकल्पांतील कामांमुळे लोकांचे विस्थापन किंवा त्यांचे पुनर्वसन अपेक्षित नाही. तरीदेखील एखादे काम हाती घेताना असा मुद्दा उपस्थित झालाच तर करावयाची उपाययोजना.
- § स्थानिक लोकांना विशेषतः महिला, आदिवासी, अनुसूचित जाती- जमाती व अन्य दुर्बल घटकांना या प्रकल्पाचे लाभ मिळावेत तसेच बाजारपेठांमधील विविध सुविधांमध्ये या घटकांचा समावेश व्हावा म्हणून उपाययोजना.
- § पुरुषांच्या बरोबरीने महिलांचा विकास व्हावा या दृष्टीने सुचविलेली उपाययोजना.

३. क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांच्या जबाबदाऱ्या व घ्यावयाची दक्षता:

- § पशुसंवर्धन विषयक उपक्रमांचे लाभार्थी निवडतांना आदिवासी, अनुसूचित जाती- जमाती व अन्य दुर्बल घटकातील कुटूंबांना लोकसंख्येच्या प्रमाणात प्राधान्याने समाविष्ट करून घेतले जाईल याची दक्षता घ्यावी.
- § प्रकल्पांतर्गत काम करणारे संलग्न शासन विभागाचे कर्मचारी, अंमलबजावणी संस्था व वैयक्तिक लाभार्थी या सर्वांची प्रकल्पाच्या यशस्वितेमध्ये महत्वाची भूमिका आहे. पशुसंवर्धनविषयक उपप्रकल्पामध्ये पशुपालकांचे गट व फेडरेशन निर्मिती, शेळीपालन पथदर्शी प्रयोग, चांगल्या शेळ्यांच्या पैदासीसाठी जातीवंत बोकडांचा पशुपालक गटांमार्फत पुरवठा इ. उपक्रमांशिवाय पशुपालनासंदर्भात विस्तार सेवा, नविन माहिती तंत्रज्ञान प्रदान करणे यासारखे नाविण्यपूर्ण उपक्रमांचा अंतर्भाव करण्यात आला आहे. या सर्व उपक्रमांमध्ये या विहित समाज घटकांचा प्राधान्याने समावेश होणे आवश्यक आहे. त्यादृष्टीने आवश्यक कार्यपध्दतीचा अवलंब करण्यात येवून योग्य ती दक्षता घेण्यात यावी. या घटकांच्या लोकसंख्येच्या प्रमाणात त्यांना विविध उपक्रमांमध्ये सहभागी करून घ्यावे.
- § पशुसंवर्धन विषयक उपप्रकल्पांच्या यशस्वी अंमलबजावणीसाठी संबंधित शेतकरी, पशुपालक यांच्यासाठी आयोजित करावयाच्या प्रशिक्षण कार्यक्रम, कार्यशाळा, अभ्यासदौरे इ. कार्यक्रमांमध्ये या समाज घटकांचा समावेश होईल व त्यांना प्रत्यक्ष लाभ होईल याची दक्षता अधिकाऱ्यांनी घेणे आवश्यक आहे. त्यादृष्टीने प्रकल्पांतर्गत क्षमताबांधणीविषयक दिलेल्या आराखड्यानुसार काम करणे आवश्यक आहे.
- § पशुसंवर्धन विषयक उपघटकांमध्ये शेतकरी गट, फेडरेशन अशी लोक संघटन व लोक सहभाग मिळविण्यासाठी सेवा पुरवठादार संस्थांना सहभागी करून घेतले जाणार आहे. या सेवा पुरवठादार संस्थांच्या कामावर योग्य प्रकारे पर्यवेक्षण

करुन विहीत समाज घटकांचा सहभाग घेतला जात असल्याची खात्री करावी व त्यादृष्टीने त्यांना वेळोवेळी मार्गदर्शन करावे.

§ प्रकल्पांतर्गत समाविष्ट होणाऱ्या व नव्याने स्थापन होणाऱ्या संस्थांमध्ये काही समस्या निर्माण झाल्यास त्या सोडविण्याच्या दृष्टीने समस्या निवारण यंत्रणा सुचविली असून त्यानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

§ प्रकल्पांतर्गत सर्व उपक्रमांचे/ कार्यक्रमांचे अंतर्गत व बाह्य संनियंत्रण व मुल्यमापन नियमितपणे होणार आहे. याबरोबरच पर्यावरण व सामाजिक व्यवस्थापन आराखड्यातील उपाययोजनांनुसार कार्यवाही झाली का तसेच याअंतर्गत विविध उपक्रमांचेही मुल्यमापन होणार आहे. त्यामुळे पर्यावरण व सामाजिक व्यवस्थापन आराखड्यातील कार्यक्रम व उपाययोजना यांचा विचार होऊन त्यानुसार कार्यवाही करावी म्हणजे मुल्यमापनामध्ये सकारात्मक माहिती प्राप्त होईल.